

tartalmaz. Az első (*Anyag, energia, információ*), viszonylag legrövidebb részben az informatika alapfogalmait vezeti be és tárgyalja meg a szerző. Ez a Claud Shannon által kidolgozott információelmélet bemutatásával kezdődik (Shannon alapvető műve 1948-ban jelent meg, ugyanabban az évben, amelyben Norbert Wiener nevezetes könyve a kibernetikáról), majd ezt követik további információelméletek és az informatika, az információátvitel elemeinek tárgyalása: a kód, a zaj, a torzítás stb.

Az *Információ és élet* című rész részletesen tárgyalja a sejtbiológiai, genetikai alapismereteket, az idegrendszer és az agy felépítését, működését, továbbá az érzékszerveket. Eközben természetesen előkerülnek az informatika szempontjai is.

A harmadik, leghosszabb rész az *Információ és társadalom* címet viseli. Ebben többek között részletesen tárgyalja a szerző a nyelvet mint speciális emberi jelrendszert, továbbá az írást, majd a kommunikáció kérdését az állatvilágban és az emberi társadalomban. Végül eljutunk a tömegkommunikációhoz és a számítógéphez, a számítógéphálózatokhoz, a mesterséges intelligencia kérdéseire, közben azonban szó esik pl. a

művészetek kommunikációs szerepéről is. A könyv az informatikai társadalom fény és árnyoldalainak bemutatásával zárul.

Érdeemes idézni végül a szerző egyik igen fontos megállapítását: „*Amint az első ipari forradalomnak a gőzgép, úgy korunk információs-kibernetikus-mikroelektronikus forradalmának a számítógép vált a jelképévé*”.

A könyv első kiadása 1989-ben jelent meg. Az elmúlt évtized rohamos fejlődése tette szükségessé a lényegesen átdolgozott és kibővített harmadik kiadás megjelenését.

Az igen értékes könyv használatát megkönnyítette volna a név- és tárgymutató. A recenzens hiányolja továbbá, hogy nem derül ki, végül is kinek, milyen olvasóknak szánta a szerző művét. Ugyanis nem lehet egyértelműen ismeretterjesztőnek tekinteni, mert egyes helyeken a matematikai részletekben is elmerül a szerző. Igaz, hogy ezek a részek a legfontosabb gondolatok követésében a matematikát nem értő olvasó számára sem jelentenek akadályt. (*Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár, 2001, 242 o.*)

Berényi Dénes
az MTA r. tagja

Mátyás Antal: *Tények és visszaemlékezések*

„*A mai diákság és oktatói gárda egyik korszakot sem tudná elviselni.*” (58. o.). Valószínűleg teljesen igaza van Mátyás Antalnak ezzel, a könyve összegzésében leírt állításával. A karcsú kis kötetben a közgazdasági elméletek történetével foglalkozó akadémikus a magyar közgazdászok két korszakát, két teljesen eltérő felfogású intézményét és főleg két, egymással homlokegyenest szemben álló politikai rendszerét mutatja be egyetlen ember sorsán – a saját életén – keresztül.

A fiatalember 1941-ben iratkozik be a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemre, el is végez három évfolyamot, még a hetedik félév néhány vizsgáját is leteszi (az utolsót már a Szálasi-rémuralom idején, 1944 novemberében, professzora fűtetlen lakásán dideregve). Azután rövid katonaság következik, majd a 40 hónapos hadifogságból hazatérve, immár az akkor szervezett Magyar Közgazdaságtudományi Egyetemen fejezi be tanulmányait.

Mátyás Antal tanúskodik, értékes hagyatékot adva az utókornak, a közvetlen utódoknak is. Nem tagadja, saját szemszögéből vizsgálva közli emlékeit. „*Az egyre terebélyesedő memoáirodalom nem mentes a*

szubjektív vonásoktól. (...) Érvényes ez az én visszaemlékezéseimre is. Részben szubjektív élményanyagot adok közre, amit azonban az akkori évfolyamtársaimmal való beszélgetés során erős ellenőrzésnek vettem alá” – írja a bevezetőben.

Az mindenképpen világosan kitetszik az emlékezésből, hogy a Műegyetem a háború előtt valódi *universitas* volt, öt, témájában egymással többé-kevésbé illeszkedő, de mégis eltérő felkészítésű karral. Kétségtelen, hogy a mezőgazdasági és állatorvosi kar meglehetősen erőltetetten került ide, de a közgazdaság-tudományok mindenképpen összefüggnek a műszaki gyakorlattal. Ezzel szemben a Duna túloldalán 1948-ban létrehozott Közgazdasági Egyetem lényegében egyetlen karnak számított, ami csak jóval később kezdett altémákra tagozódni.

A mai olvasó számára döbbenetesen kemény, sok vonásában értelmetlenül kegyetlen, „kitolós” világ tárul elénk a háború előtti egyetemről. Nemcsak a magas tandíjak, a feszített szigorlatok (az összes szigorlati tárgyból egy napon kellett letenni a vizsgát), hanem a professzorok szinte embertelen stílusa, felesleges kínokat okozó magatartása is meglepi még azt is, aki, mint a recenzens, az ötvenes évek közepén-végén járt a Műegyetemre. Jegyzet nincs, legfeljebb néhány szemfüles hallgató vagy tanársegéd gyorsírással leírja és drága pénzért sokszorosítva terjeszti az előadásokat. Ha pedig a professzor változtat az előadásán, akkor a jegyzet is elavul, amit aztán a naiv gólyáknak adnak tovább. Ilyen, már semmit sem érő jegyzettel csapták be a könyv íróját is, amit egyhavi zsebpénze bánt. Ezen az egyetemen, amelyre egyébként bárkit felvettek, a gyengék és a lusták úgyszólván kirostálódtak az első két év szélsőségesen kemény vizsgáin és szigorlatain, csak a nagyon tehetségesek és a nagyon gazdagok juthattak tovább.

A háború utáni egyetem ehhez képest kevésbé szigorúnak tűnik, alig elviselhetővé

a politikai túlzások, azok logikátlan szellemi bakugrásai teszik. Az éjszakába nyúló önkritikák és kritikák, az olykor egyetlen kis megjegyzésért járó megtorlások aligha könnyíték meg a hallgatók életét. Az előadók többsége egyúttal prominens politikus. Egy jellemző anekdota ebből a korból jól mutatja némely professzorok felkészültségét és magatartását. Az agrárpolitika előadója például részletesen foglalkozik Kautsky *Agrártörténet* című művével. Az ifjú Mátyás Antal elvállalja, hogy német eredetiben elolvassa a könyvet és kijegyzeteli. *„Mivel kollégista társaim az előadás anyagából nem értettek meg mindent, hozzám jöttek konzultálni, a mű szakértőjének számítottam.”* Tizenketten vizsgáztak azon a napon, és M. A. éppen ezt kapta tételként. Megkérdezte, a professzor előadása vagy az eredeti mű alapján feleljen-e. A professzor meglepődött, hogy az ifjú olvasta az eredetit. *„Mint a vízfolyás, úgy adtam vissza az eredeti mű tartalmát. A tizenkét vizsgázóból tizen kaptak kitűnőt, ketten jelest, az egyik én voltam.”* (50. o.) Talán nem vette jó néven a prof, hogy a diákja eredetiben olvasta a könyvet, míg ő maga *„a tartalmáról csak különböző ismertetőkből vehetett tudomást”* – próbálja több más indok mellett menteni egykori tanárát a szerző. A könyvben egyébként sorra bukkannak fel ismert nevek, mind a két egyetemről – professzorok, oktatók éppúgy, mint ma már hírességnek számító akkori hallgatók. Mindenképpen érdekes és színes kortörténet ez a könyv, nemcsak érdekes adalékok gyűjteménye, hanem szórakoztató olvasmány is. Jól tükrözi a magyarországi szellemi elit állandó keserveit a változó (sajnos, túl sűrűn változó) politikai-társadalmi elvárások és körülmények közepette. Jó szívvel ajánlhatom nemcsak az egykori, hanem a mai egyetemi hallgatóknak is. (*Aula Kiadó, 2001. 63 o.*)

Szentgyörgyi Zsuzsa